

ОСОБЛИВОСТІ СТАВЛЕННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ ДО АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ (НА ПРИКЛАДІ ЧЕРНІГІВСЬКИХ СТУДЕНТІВ)

Орієнтація сучасної України на євроінтеграцію в різних сферах життя, у тім числі в освітньому просторі, зумовлює необхідність дотримання світових стандартів якості освіти. Зокрема, вагомою проблемою є утвердження морально-етичних принципів в освіті та науковій діяльності. Особливо актуальним це видається у наш час – епоху стрімкого розвитку інформаційних технологій, що, з одного боку, суттєво полегшує та збагачує освітній процес, а з іншого, – породжує різного роду негативні явища (привласнення й використання чужих ідей, думок, результатів тощо). Саме тому вважаємо за необхідне з'ясувати особливості ставлення здобувачів освіти (передусім студентської молоді) до академічної доброчесності та недоброчесності.

Згідно з Законом України «Про освіту» (2017) дотримання академічної доброчесності (АД) передбачає: самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання; посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права; надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використані методики досліджень і джерела інформації. Натомість, під академічною недоброчесністю (АНД) розуміють порушення загальноприйнятих в академічному середовищі та визначених законом України принципів, правил, моральних і правових норм для учасників навчального процесу та науково-дослідної діяльності, зазвичай з метою отримання певних переваг. Серед видів АНД виокремлюють: академічний плагіат; самоплагіат; фабрикацію; фальсифікацію; списування; обман; хабарництво; необ'єктивне оцінювання.

Звернемося до результатів дослідження, проведеного 2021 р. магістранткою А. Жог під нашим науковим керівництвом.

Вибірку (n=80 осіб; 44% – хлопці та 56% – дівчата) склали студенти старших курсів (4-го курсу бакалаврату, магістрантів) ННІ психології та соціальної роботи і факультету фізичного виховання НУЧК імені Т. Г. Шевченка. Використовувалася авторська анкета з елементами суб'єктивного шкалювання.

Було отримано наступні результати. На питання: *«Чи знайомили Вас викладачі з принципами дотримання академічної доброчесності?»*, переважна більшість опитаних (95%) відповіла ствердно. Отже, робимо висновок про загалом відповідальне ставлення викладачів до етичних принципів педагогічного процесу.

Аналіз середніх значень ставлення студентів загальної вибірки до АД показав, що за питаннями: *«Як часто Ви стикалися з порушенням академічної доброчесності з боку Ваших одногрупників?»*, *«Наскільки допустимим Ви вважаєте порушення принципів (правил) академічної доброчесності з боку студентів?»*, *«Наскільки, на Вашу думку, дотримуються принципів академічної доброчесності українські студенти?»* були отримані середні оцінки. Такі результати можуть свідчити, що опитувані час від часу зіштовхуються з порушеннями АД з боку своїх одногрупників і таку ж поведінку проекують на українських студентів у цілому. Все це, мабуть, спричинило наявність нечітких уявлень щодо рівня допустимості порушення АД з боку студентської молоді.

Значення вищі за середні були отримані щодо питань *«Наскільки потрібно дотримуватися принципів академічної доброчесності студентам?»* і *«Наскільки потрібно суворо дотримуватися принципів академічної доброчесності викладачам?»*. Таким чином, досліджувані усвідомлюють однакову важливість дотримання встановлених принципів АД студентами і викладачами. Також вищі за середній рівень оцінки були отримані за наступними питаннями: *«Наскільки дотримуються принципів академічної доброчесності студенти провідних країн світу?»*, *«Наскільки дотримуються принципів академічної доброчесності українські викладачі?»*, *«Наскільки дотримуються принципів академічної доброчесності викладачі провідних країн світу?»*. Отже, респонденти переконані, що вітчизняні викладачі та викладачі

й студенти провідних зарубіжних країн більшою мірою дотримуються доброчесності в освітньому процесі. Цікаво, що в уявленнях опитаних, зарубіжні студенти більше схильні до АД, ніж вітчизняні. Те ж саме, але з невеликою різницею стосується й викладачів. Припускаємо, що це пов'язано з певною ідеалізацією країн Заходу, а також з орієнтацією української системи освіти на євростандарти.

За рештою питань були отримані оцінки, нижчі за середній рівень, зокрема щодо того, *«Як часто Ви особисто порушували академічну доброчесність?»*. На наш погляд, це, з одного боку, може бути зумовлено поінформованістю студентів про принципи АД та наслідки порушення їх, а, з іншого, – пояснюватися дією ефекту соціальної бажаності. На питання *«Як часто Ви стикалися з порушенням академічної доброчесності з боку викладачів?»* та *«Наскільки допустимим Ви вважаєте порушення принципів академічної доброчесності з боку викладачів?»* респонденти теж давали невисокі оцінки, що може бути наслідком певної ідеалізації викладачів та стереотипного уявлення про високі моральні стандарти педагогічної діяльності. Нижчі за середній рівень оцінки були отримані й за питаннями: *«Якби Ваш одногрупник порушив правила академічної доброчесності, чи повідомили б Ви про це викладачів?»* та *«Якби викладач порушив правила академічної доброчесності, чи повідомили б Ви про це адміністрацію?»*. По-перше, такі результати можуть засвідчувати побоювання студентами можливого цькування з боку одногрупників та викладачів через «доноси», а по-друге, – байдуже ставлення студентів до дотримання принципів АД іншими учасниками освітнього процесу (тут, мабуть, діє принцип «Моя хата з краю...»).

Варто зазначити, що, демонструючи ставлення до доброчесності в освітньому просторі, найменш одностайними респонденти були в оцінці необхідності дотримання принципів АД викладачами. Можливо, це пов'язано з тим, що у Положенні про академічну доброчесність НУЧК імені Т. Г. Шевченка (з яким знайомили опитаних студентів), акцент зроблено саме на студентів, а не на викладачів. Таким чином, не всі респонденти повною мірою усвідомлюють важливість дотримання

зазначених принципів педагогами. Натомість найбільшу однакостайність респонденти виявили в питаннях *«Наскільки дотримуються принципів академічної доброчесності викладачі провідних країн світу?»* (мабуть, знову маємо справу з ідеалізацією західної системи освіти) і *«Якби Ваш одногрупник порушив правила академічної доброчесності, чи повідомили б Ви про це викладачів?»* (через студентську солідарність та страх отримати оцінку «стукача»).

Статистично вірогідні відмінності (за U-критерієм Манна-Уїтні) між уявленнями студентів ННІ психології та соціальної роботи і студентів факультету фізичного виховання було зафіксовано у відповідях на питання *«Наскільки потрібно, на Вашу думку, дотримуватися принципів академічної доброчесності студентам?»* (при $p \leq 0,05$) та *«Наскільки потрібно, на Вашу думку, суворо дотримуватися принципів академічної доброчесності викладачам?»* (при $p \leq 0,05$). Отримані результати засвідчують, що за цими двома питаннями студенти-«психологи» мають дещо вищі бали, ніж студенти-«фізкультурники». Отже, останні лояльніше ставляться до проявів АНД з боку студентів і викладачів. Напевно, це пов'язано з дещо більшим акцентом уваги майбутніх спортсменів на спортивних досягненнях, аніж на навчальному процесі.

Загалом отримані результати дають можливість дійти наступних висновків. Досліджувані студенти поінформовані викладачами про принципи АД і щодо більшості складових останньої мають чітко окреслені, проте дещо стереотипні, ідеалізовані і соціально бажані уявлення. Причому щодо дотримання АД іншими учасниками освітнього процесу та можливих її порушень спостерігається байдуже ставлення з боку опитаних здобувачів. Існують статистично вірогідні відмінності між студентами-«психологами» та студентами-«спортсменами» в уявленнях про необхідність дотримуватися принципів АД з боку студентів і викладачів. Перспективним, на наш погляд, є дослідження АД серед здобувачів середньої освіти, а також особистісних і соціальних чинників ставлення до АД. Також перспективним напрямком може бути розробка психолого-педагогічних технологій формування морально-

етичних настанов серед молоді, що дозволить розв'язати не лише проблему АНД, але й запобігти іншим проявам девіантної поведінки.

Зайка В. М.

ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ АУТОДЕСТРУКТИВНОЇ ПОВЕДІНКИ МОЛОДІ

Сьогодні проблема аутодеструктивної поведінки стає однією з найгостріших медико-соціальних та клініко-психологічних проблем сучасності, що пояснюється, насамперед, її соціальною небезпекою, а найбільшого поширення вона має серед молодого покоління. Аутодеструктивна поведінка нерідко знаменує собою початок психічного захворювання, зумовлює високий ризик суїциду і пов'язана із соціальним неблагополуччям дітей, підлітків та молоді. Молоді люди, чия самоідентичність все ще перебуває у стадії формування, виявляються особливо вразливими до впливу трансльованих суспільством та мікрокультурою деструктивних цінностей.

Психологи визначають аутодеструктивну (саморуйнівну) поведінку як навмисні дії (вчинки), що призводять до фізичного або психічного руйнування особистості при неусвідомленні можливості її смертельних наслідків (Бондарчук О., 2006). Саморуйнівна поведінка може спричинити багато довгострокових негативних наслідків. Найбільш очевидним ефектом є фізичні збитки, які завдає така поведінка (Пилягіна Г., Винник М., 2017).

Найпоширенішими видами аутодеструктивної поведінки є: самопошкодження (виявляється в навмисному нанесенні каліцтв своєму тілу), розлад харчової поведінки (анорексія, булімія, компульсивне переїдання та ін.) (Кошова І., Кресан О., 2021), суїцидальна поведінка (Дроздов О., Скок М., 2014) тощо.

З метою вивчення особливостей та чинників аутодеструктивної поведінки сучасної молоді нами було проведено емпіричне дослідження. Вибірку склали 90